

Girl Power: The Role of Women in the Chanukah Story

Rabbi Jonathan Bienenfeld

גמ' שבת כג.

אשה ודאי מדליקה, דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הן היו באותו הנס.

Talmud Shabbat 23a

A woman should certainly kindle [Chanukah lights], for Rabbi Yehoshua the son of Levi said, "Women are obligated in [the mitzvah of] Chanukah lights, for they, too, were included in the miracle.

תוס' פסחים קח: ד"ה היו

היו באותו הנס - פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאינן עיקר ועוד דבירושלמי גריס שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס.

Tosafot, Pesachim 108b

Rashbam explained that through [women, the Jews] were redeemed. And similarly in the Megilah, through Esther, and on Chanukah, through Judith. Yet it is difficult, for the term "too" implies that they are not the principal [means through which the miracle occurred.] And furthermore, the Jerusalem Talmud reads, "And they, too, were included in the 'doubt,'" implying that [the women were included in the decree] of "to destroy, to kill, and to eliminate."

Book of Judith, Chapter 13

4) So all went forth and none was left in the bedchamber, neither little nor great. Then Judith, standing by his bed, said in her heart, O Lord God of all power, look at this present upon the works of mine hands for the exaltation of Jerusalem.

5) For now is the time to help thine inheritance, and to execute thine enterprises to the destruction of the enemies which are risen against us.

6) Then she came to the pillar of the bed, which was at Holofernes' head, and took down his fashion from thence,

7) And approached to his bed, and took hold of the hair of his head, and said, Strengthen me, O Lord God of Israel, this day.

8) And she smote twice upon his neck with all her might, and she took away his head from him.

רמב"ם הלי חנוכה ג:א

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.

Maimonides' Mishneh Torah, Laws of Chanukah 3:1

During the Second Temple period, when Greece reigned, they enacted edicts upon Israel and nullified their religion and did not allow them to engage in Torah study or to observe mitzvot. And they cast their hands upon their money and their daughters, and they entered the Sanctuary and violated boundaries and sullied that which was pure. And Israel was greatly distressed by them, *and they pressured them tremendously*, until the G-d of our forefathers had mercy upon them and rescued them from their hands and saved them. And the great Hasmonean priests strengthened themselves and slaughtered [the Greeks] and rescued Israel from their hands. And established a king from the priestly class, and sovereignty returned to Israel for more than two hundred years, until the second Destruction.

2 Maccabees, Chapter 7

1) It came to pass also, that seven brethren with their mother were taken, and compelled by the king against the law to taste swine's flesh, and were tormented with scourges and whips.

גמ' גיטין נז:

זו אשה ושבעה בניה. אתיוהו קמא לקמיה דקיסר, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: טאנכי ה' אלהיך, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך לקמיה דקיסר, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: יאזבח לאלהים יחרם, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: לב תשתחוה לאל אחר, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: כ ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: כד וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: כז את ה' האמרת וגוי וה'

האמירך היום, כבר נשבענו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבירין אותו באל אחר, ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת. א"ל קיסר: אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה, כי היכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא, א"ל: חבל עלך קיסר, חבל עלך קיסר, על כבוד עצמך כך, על כבוד הקב"ה על אחת כמה וכמה! אפקוהו למיקטליה, אמרה להו אימיה: יהבוהו ניהלי ואינשקיה פורתא, אמרה לו: בניי, לכו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות! אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה. יצתה בת קול ואמרה: [א"ט](#) הבנים שמחה.

Talmud Gittin 57b

This is [the account of] *the woman* and her seven sons: They brought the first one before the king and said to him, "Worship the idol!" He said to them, "It is written in the Torah: I am Hashem, your G-d!" They removed him and killed him...

...The King said to him, "I'll throw you my signet ring, bend down and take it. This way they will say, 'He has accepted the sovereignty of the king.'" He said to him, "A pity upon you, King! A pity upon you, King! If for your own honor it is so, for the honor of the Holy One Blessed Be He, how much more so!" They removed him to kill him and his mother said, "Bring him to me so that I can give him a small kiss." She said to him, "My son, go and tell Abraham your forefather, 'You erected one altar, I have erected seven altars!'" She, too ascended to the roof and fell and died. A heavenly voice proclaimed, "The mother of sons rejoices!"

גמ' גיטין שם

מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון, הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו: אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא? דרש להן הגדול שבהן: [אמר](#) ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים, מבשן אשיב - מבין שיני אריה אשיב, ממצולות ים - אלו שטובעין בים; כיון ששמעו ילדות כך, קפצו כולן ונפלו לתוך הים. נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו: מה הללו שדרכן לכך - כך, אנו שאין דרכנו לכך - על אחת כמה וכמה! אף הם קפצו לתוך הים. ועליהם הכתוב אומר: [ב"י](#) עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה.

Talmud Gittin, ibid.

It once happened that four hundred boys and girls were taken captive to Colon. They realized what they were sought for and said, "If we drown ourselves in the sea, will we come to the life of the World to Come?" The oldest of them expounded, "G-d has said, 'From Bashan I will return, I will return from the depths of the sea.' From Bashan I will return - from between the teeth (*bein shinei*) of the lion I will return. From the depths of the sea - these are those who have drowned in the sea." When the girls heard this, they

all jumped and fell into the sea. The boys reasoned amongst themselves and said, "If these, whose path was such did such, we whose path is such, how much more so!" They too jumped into the sea. Regarding them the verse says, "For for You we have been killed, all day we are considered as sheep brought to be slaughtered."

על הנסים לחנוכה

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך.

Al HaNisim for Chanukah

In the days of Matityahu son of Yochanan, Hasmonean High Priest and his sons, when the wicked Greek kingdom arose upon Your nation of Israel to make your Torah forgotten, and the remove them from the laws of Your will...

רמב"ן על התורה פי' אחרי מות ט:ח

כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת:

Nachmanides' Commentary on the Torah, Leviticus 16:8

For we needed to shut the mouths of those scholars of nature who are drawn after Greek thought, which denies all that it cannot understand, for they believe that all which cannot be understood through logic is not true.

נאות הדשא ח"א דף קנו

היוונים המה הפילוסופים שאומרים *¹⁰ כי אין לעשות אלא רק מה שהשכל מחייב, ואינם מאמינים רק במה שמצאו עליו מופת בחוק ההגיון ומשפטו, היסך ביטול השכל וכנ"ל. וכאשר גברו בני ישראל על היוונים המה נשאר באמונתם ובבחי ביטול השכל, וע"כ היה הנס ג"כ בנרות שהוא בשמן, שרומז לבחי' ביטול השכל, כנ"ל במנורה²⁰, והבן מאד.

Ne'os HaDeshe, Vol. I, p. 156

The Greeks are those philosophers who say that one need only do that which logic dictates, and they believe only in that which can be discovered through logical contemplation, which is the opposite of "nullification of intellect." And when the Jews triumphed over the Greeks, they remained steadfast in their faith and in the notion of "nullification of intellect."

גמ' נדה מה:

ויבן ה' [אלהים] את הצלע - מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש.

Talmud Niddah, 45b

“And the Lord G-d built (*va'yiven*) [Adam's] side.” This teaches that the Holy One Blessed Be He gave additional wisdom (*binah*) to woman, more so than to man.

מעוז צור, פיוט לחנוכה

יונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים,
ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים.
ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים,
בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים.

“Ma'oz Tzur”

The Greeks gathered upon me, then in the days of the Hasmoneans,
And they breached the walls of my towers and sullied all the oil.
And from the remnants of the cruses, a miracle was performed for the Roses,
Men of *wisdom* (*binah*) established eight days of song and praise.